

דידו רועדת פלה
כי מחשבת זדון הממתה ;
דם יסנור את עינה
וכתמים בלחיה הפריחו,
אפס פניה חורות
כי קרב פבר אליה המות.

[ורגיליוס, אינאיס, ספר רביעי 642-644. תירגם: שלמה דיקמן]

דידו עשויה ממלים. מנין הכוח הזה שלהן, העצום, להראות לנו את המקום המלא, המוחלט? דימוי ויזואלי לא יצליח לחולל את זה. מוסיקה, כן. פרסל באריית המוות של דידו. אבל זו דידו אחרת.

ברגע זה דידו, מטורפת מאהבה ומתשוקה, שלטת לגמרי בגורלה. אחרי מכוות האור של מראה דמותו והאש שניצתה בה (כמה משני תפקידה של ונוס כאן), אחרי גילוי רוחב הלב, ההתמסרות הגמורה, וכשהיא מבינה (היא מבינה מיד) שהוא עומד לעזוב; אחרי התחינה, השנאה, התחבולה, הייאוש והסיוט, באה ההחלטה: לשים קץ לחייה. ואז שוב פרץ של זעם, ייאוש, נקם, חרטה, ולבסוף ויתור.

היא רועדת מפחד ומתשוקה, היא חולה והיא בוערת בחיוניותה, היא אדומה כמו הדם וכמו החטא והיא לבנה כמו המוות וכמו התום.

כן, ורגיליוס. גבר, פטריארכלי, אימפריאליסט, כובש. המיתוס הלאומי הגברי, העומד לפני האהבה; זיהוי מותה של דידו עם חורבן קרתגו העתידי לבוא, שפירושו כי האשה, כמו האדמה, סופה שהיא נשלטת ונכבשת בידי גבר; הדימוי שלה לאיילה, שחץ הרועה ננעץ בצלעה ומבשר את מותה; התיאור הפלסטי של מותה, המתמשך ללא צורך עלילתי, שמכוון אותה כאוביקט אסתטי וארוטי של התבוננות הגבר – המספר והקורא; משפטים על הפכפכותה של האשה ולעומתה דבקוּתוּ במטרה; מותה ההכרחי של האשה על מנת להבטיח את הסדר החברתי. וגם זאת: דידו בקללתה (היא מבשרת את מלחמות הפונים), אשה המחוללת מלחמה, כמו הלנה, וכך מזוהה עם המלחמה; ומותה, מיני כל כך – הנפילה על להב חרבו, והדם המתפרץ, המסמן את גוף האשה כאתר של מין ואלימות.

דידו, כמו מדיאה, שייכת לסוג הנשים המסוכנות. הן מאיימות על שלמות הסדר החברתי ולפיכך מותן הכרחי. גם הן, הפועלות בזירה הציבורית ונוכחותן תכופה ותקיפה והן בעלות השפעה בעולם האפי, מוכפפות בסופו של דבר לסדר הגברי. יש עוד לא מעט קריאות מגדריות של האפוס.

אלן סיקסו הודיעה שהיא מסרבת להזדהות עם דידו, הקורבן.

קורבן? היא גלתה מארצה (כמוהו) והקימה הרחק משם עיר לתפארת, הרבה לפני שהוא החל לחלוּם על העיר שלו; היא הנהיגה צבא חזק, כמו פנתסיליאה בציור הקיר במקדש שהקימה לכבוד יונו; היא נטרפה מאהבה, אולי גם מקנאה, כמו מדיאה, אך גם ברגע הנטישה עוד ייחלה לילד ממנו, לזרעו; וכשהוא פגש אותה בשאול, פצע האהבה העמוק שלה מדמם עדיין, ופנה אליה ברכות, המום מתוצאת מעשהו, והטיל את האשמה על השמים, היא סירבה להרים אליו את עיניה

המושפלות ונותרה קפואה כגוש שיש – כמוהו, כשהתחננה שלא יילך – ואז נעלמה (שונאת אותו עדיין, כותב ורגיליוס) אל תוך היער המוצל, שם המתין בעלה הראשון, מבין ואוהב. אבל העיקר אינו גינויו של אניאס (או של ורגיליוס) או הצגת כוחה של דידו לעומתו. וכבר בקלסיקה המאוחרת ובימי הביניים ידעו לקרוא את האתוס אחרת, מתוך אמפתיה כלפיה. העיקר הוא הטוטליות של דידו. היא הוכתה והתעשתה ובנתה ושגשגה ולחמה והשפיעה טוב ושנאה ונקמה, ובעיקר אהבה בלי גבול. וכשלא נמצא עוד מקום לאהבה, כשהתשוקה המניעה אותה איבדה את המרחבים האינסופיים שלה, היא בחרה לצאת מן ההיסטוריה וללכת אל העולם העל-זמני וחסר הגבולות היחידי שנותר – אל המוות.

[2002]